

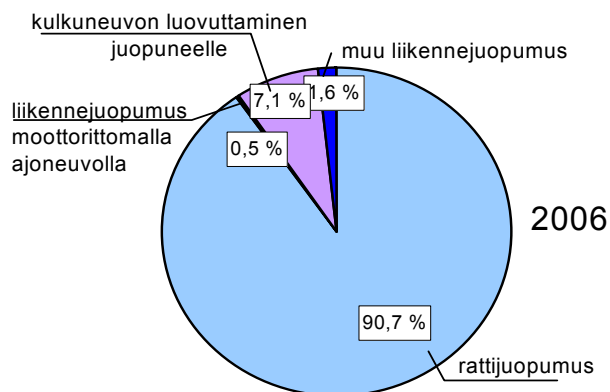
7 Liikenne rikokset Hannu Niemi

7.1 Liikennejuopumus

Nykyinen liikennejuopumussäännöstö tuli voimaan 1.4.1977. Laissa on määräykset rattijuopumuksesta, huumaantuneena ajamisesta, vesiliikennejuopumuksesta sekä raide- ja ilmaliikennejuopumuksesta.

Rattijuopumus moottoriajoneuvolla (RL 23:3–4) on porrastettu kahteen liikennejuopumuksen muotoon pääosin veren tai uloshengitysilman alkoholipitoisuuden mukaan. 1.2.2003 voimaan astuneella lainmuutoksella otettiin käyttöön ns. huumausaineiden nollaraja. Moottoriajoneuvon kuljettaja tuomitaan rattijuopumuksesta, jos hänen veressään on ajon aikana tai sen jälkeen huumausaineen vaikuttavaa ainetta tai sen aineenvaihduntatuotetta. Törkeän rattijuopumuksen osalta vaaditaan lisäksi, että kuljettajan kyky tehtävän vaatimiin suorituksiin on tuntuvasti heikentynyt ja olosuhteet ovat sellaiset, että rikos on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen turvallisuudelle.

Kulkuneuvon luovuttaminen juopuneelle (RL 23:8) ja liikennejuopumus moottorittomalla ajoneuvolla (RL 23:9) ovat myös rangaistavia. Törkeän rattijuopumuksen rangaistavuutta laajennettiin 1.9.1994 voimaan tulleella lailla. Rikoksen tunnusmerkistössä veren alkoholipitoisuuden raja laskettiin 1,5 promillesta 1,2 promilleen. Tieliikenteessä tapahtuva rattijuopumus on liikennemäärästä johtuen selvästi yleisin liikennejuopumuksen muoto. Seuraavassa esityksessä keskitytäänkin yksinomaan tähän liikennejuopumuksen lajiin.

Tilastoitua rattijuopumusrikollisuutta tarkastellaan selvittelemällä rikosten määrän ja vakavuusasteen muutoksia. Todellisen rattijuopumuksen määrää ja luonnetta selvitetään tienvarsitutkimuksista (ratsiatutkimukset) vuodesta 1979

saatujen tulosten valossa. Lopuksi tarkastellaan rattijuopumuksen valvonnan yhteyttä ilmi tulleen rikollisuuden kehitykseen.

Poliisin tietoon tullut rikollisuus

Poliisin tietoon tulleiden rattijuopumusrikosten (RL 23:3–4) lukumäärä ja sen muutos edellisestä vuodesta (%) vuosina 1997–2006.

	1997	1998	1999 ¹	2000 ¹	2001 ¹
Rattijuopumus (RL 23:3)	7 937	8 497	9 123	9 400	9 400
Törkeä rattijuopumus (RL 23:4)	13 722	13 353	12 817	13 383	13 322
Yhteensä	21 659	21 850	21 940	22 783	22 722
<i>Muutos %</i>	+3%	+1%	+0 %	+4%	–0 %
	2002 ¹	2003 ¹	2004 ¹	2005 ¹	2006 ¹
Rattijuopumus (RL 23:3)	9 324	10 087	11 147	11 068	11 223
Törkeä rattijuopumus (RL 23:4)	13 633	14 517	15 830	14 944	14 542
Yhteensä	22 957	24 604	26 977	26 012	25 765
<i>Muutos %</i>	+1%	+7 %	+10 %	–3,6 %	–0,9%

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

¹ 1.10.1999 voimaantulleesta lainmuutoksesta lähtien törkeää rattijuopumusta koskevat luvut sisältävät myös huumaantuneena ajamiseen syyllistyneitä. Sitä ennen kaikki huumaantuneena ajamiset on tilastoitu yhdessä tavallisen rattijuopumuksen kanssa.

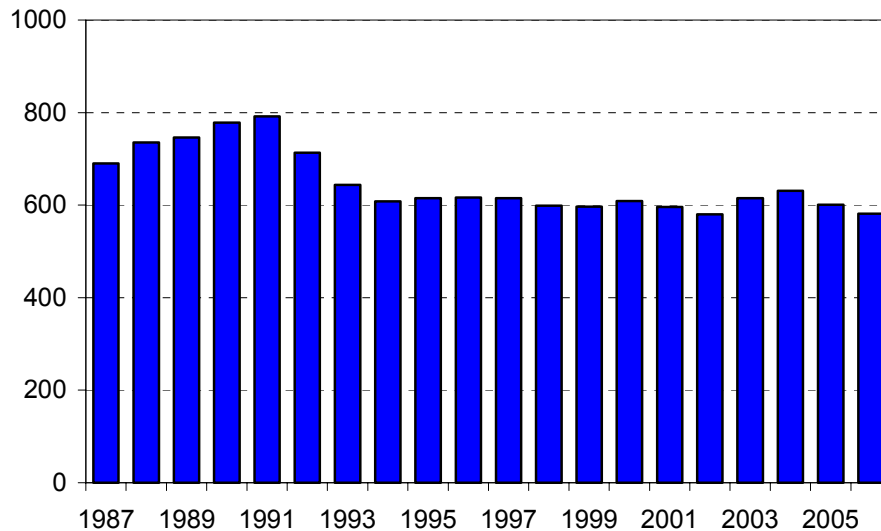
	<i>tammi- kesäkuu</i> 2004	<i>tammi- kesäkuu</i> 2005	<i>tammi- kesäkuu</i> 2006	<i>tammi- kesäkuu</i> 2007
Rattijuopumus (RL 23:3)	5 367	5 187	5 257	5 239
Törkeä rattijuopumus (RL 23:4)	7 912	7 296	6 968	7 419
Yhteensä	13 279	12 483	12 225	13 522
<i>Muutos %</i>	+17 %	–6 %	–2%	+11%

Vuonna 2006 rattijuopumusrikoksia tuli ilmi 25 765 tapausta, mikä on suunnilleen yhtä paljon kuin edellisenä vuonna. Vuoden 2007 ensimmäisellä puoliskolla rikosten määrä on kasvanut 11 prosenttia edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta. Vuonna 2003 rikosmäärän kasvusta yli puolet johtui huumaantuneena ajon lisääntymisestä. Tämän lisääntymisen voidaan arvioida johtuneen suurelta osin nollarajan käyttöönotosta, koska huume tutkimusten määrät edellisinä vuosina ovat pysyneet melko samansuuruisina. Sen jälkeen huume tapauksen määrä on Kansanterveyslaitoksen huume laboratorion selitysten mukaan lisääntynyt 40 % vuonna 2006 vuoteen 2003 verrattuna.

Poliisin tietoon tulleita rattijuopumustapauksia on edelleen hieman (14 %) vähemmän kuin vuonna 1990, jolloin poliisin tietoon tullut rattijuopumusrikollisuus oli huipussaan (lähes 30 000 rattijuopumusrikosta). Vuodesta 1995

rattijuopumuksen kokonaismäärä on vuosittain hiukan lisääntynyt tai pysynyt edellisen vuoden tasolla.

Yksi tapa mitata rikollisuuden määrää on suhteuttaa se keskeisiin rikosten määrään vaikuttaviin tekijöihin, kuten autokantaan ja liikennesuoritteeseen. Liitetaulukoissa 4a ja 4b on näitä kuvaavia aikasarjoja. Tilastoidun rattijuopumusrikollisuuden ja alkoholinkulutuksen yhteys ilmenee kuviosta 56.

Kuvio 56 Tilastoitujen rattijuopumusrikosten määrä miljoonaa absoluuttialkoholilitraa kohti vuosina 1987–2006

Rattijuopumus on vähentynyt 1990-luvun alkuvuosina alkoholin nautintakulutuksen vähentymistä nopeammin. Vuodesta 1994 alkaen rattijuopumuksen ja alkoholin kokonaiskulutuksen nousu ovat seuranneet varsin tarkasti toisiaan. Rattijuopumuksen ja rattijuopumukseen liittyvien onnettomuustapausten osalta 1990-luvun alun jälkeinen suotuisa kehitys ei siten selity pelkästään alkoholin tilastoidun kulutuksen vähentymisellä. Vuonna 2006 asukasta kohden laskettu alkoholin kulutus (8,4 litraa 100 % alkoholia) oli jo suurempi kuin 1980-luvun lopulla (7,69 vuonna 1990).

Poliisin tietoon tulleista rattijuopoista oli 56 prosenttia (57 % vuonna 2005) syyllistynyt törkeään (1.9.1994 alkaen 1,2 %) rattijuopumukseen vuonna 2006. Törkeiden rattijuopumustapausten määrän kasvu vuonna 1995 selittyy ennen kaikkea rangaistavuuden alan laajentumisella. Sen jälkeen törkeiden rattijuopumusten määrä ja osuus kaikista rattijuopumuksista on vähentynyt vuoteen 2000 saakka. Törkeiden rattijuopumusten määrä lisääntyi vuonna 2000 edellisvuodesta hieman enemmän kuin ns. tavallisten rattijuopumusten määrä. Tähän saattaa olla syynä 1.10.1999 voimaan tullut lainmuutos, jossa huumaantuneena ajamisen kvalifioiduksi tekotavaksi säädettiin törkeä huumaantuneena ajaminen. Ennen lainmuutosta kaikki huumaantuneena ajamiset

tilastoitiin yhdessä tavallisten rattijuopumusten kanssa. Vuonna 2001 eivät lisääntyneet tai vähentyneet sen paremmin törkeät kuin ns. tavallisetkaan rattijuopumukset edellisestä vuodesta. Vuonna 2002 tavalliset rattijuopumukset vähenivät ja törkeät lisääntyivät ja vuosina 2003–2004 molemmat lisääntyivät suunnilleen samaan tahtiin. Vuonna 2005 rattijuopumuksen vähentyminen koskee lähes pelkästään törkeitä tapauksia tavallisen rattijuopumuksen pysytyä edellisvuoden tasolla. Törkeiden rattijuopumustapausten määrän lasku jatkui vuonna 2006.

Vuodesta 2003 alkaen poliisi on kirjannut rattijuopumustapauksista erikseen alkoholi- ja huume tapaukset sekä tapaukset, joissa nämä molemmat (sekakäyttötapaukset) ovat rattijuopumuksen perusteena. Huume tapauksia oli 11 (8 % vuonna 2005) ja sekakäyttötapauksia 3 prosenttia (3 % vuonna 2005) kaikista rattijuopumusrikoksista vuonna 2006 eli yhteensä 14 prosenttia (11 % vuonna 2005) rattijuopumustapauksessa kuljettajaa epäiltiin huumaantuneena ajamisesta. Pääosa huume- ja sekakäyttötapauksista luokiteltiin tavalliseksi rattijuopumukseksi. Tavallisen rattijuopumuksen (RL 23:3) osalta huume- ja sekakäyttötapauksia oli kaikkiaan 26 prosenttia tavallisista rattijuopumustapauksista, kun vastaava osuus törkeissä rattijuopumuksissa oli ainoastaan 5 prosenttia vuonna 2006.

Ratsiatutkimukset

Uudellamaalla vuodesta 1979 lähtien tehdyissä vuosittaisissa ratsiatutkimuksissa (ks. Pikkarainen & Penttilä 1989) alkoholia nauttineiden ja myös vähintään 0,5 promillen humalassa ajaneiden osuus vähentyi 1980-luvun puoliväliin asti, jonka jälkeen kehitys on ollut epäyhtenäisempi. Muutokset ovat olleet kuitenkin melko vähäisiä ja rattijuopumukseen syyllistyneiden osuus tutkituista on pysytellyt jokseenkin samana jo parinkymmenen vuoden ajan. Tutkimusten mukaan viime vuosina noin kuudella kuljettajalla tuhannesta oli ajosuorituksen aikana alkoholia veressään. Heistä keskimäärin kaksi tai kolme syyllistyi rattijuopumukseen. Kaikkiaan tutkittuja on ollut 1990–2000-luvuilla vuosittain 26 000–35 000 ajoneuvon kuljettajaa.

Uudenmaan ratsiatutkimuksissa törkeään, 1,20 (ennen 1.9.1994 1,5 promillea) tai sitä suuremman promillemäärän rattijuopumukseen syyllistyneiden osuus rattijuopumukseen syyllistyneistä on vuosittain vaihdellut vajaan 10 ja 35 prosentin välillä. Vuonna 2005 törkeään rattijuopumukseen syyllistyi tutkimuksen mukaan 36 prosenttia (16 % vuonna 2004; vuoden 2006 luku ei ole saatavilla) rattijuopumukseen ylipäänsä syyllistyneistä. Koko tutkimusaikana keskimäärin joka viides rattijuoppo syyllistyi törkeään rattijuopumukseen.

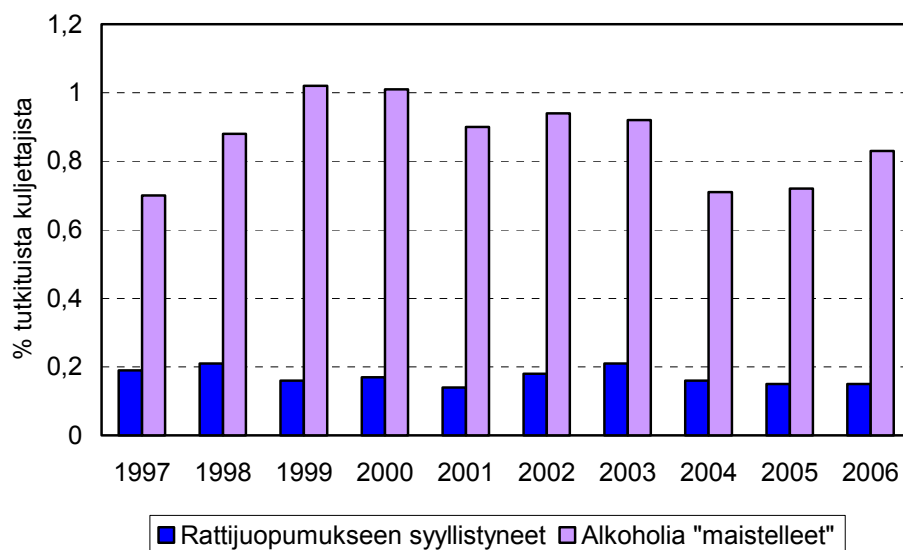
Taulukko 25 Alkoholia nauttineiden kuljettajien osuudet Uudenmaan ratsiatutkimuksissa tutkituista kuljettajista vuosina 1979–2006

Vuosi	Rattijuopumukseen syyllistyneiden osuus (kaikki) %	Törkeään rattijuopumuk- seen syyllistyneiden osuus %	Alle 0,5 promillea ”alkoholia maistelleiden” osuus %
1979	0,50	0,04	1,16
1980	0,44	0,08	0,91
1981	0,38	0,04	0,60
1982	0,35	0,05	0,76
1983	0,25	0,09	0,46
1984	0,20	0,03	0,48
1985	0,20	0,04	0,40
1986	0,23	0,07	0,34
1987	0,22	0,04	0,34
1988	0,25	0,05	0,37
1989 ¹
1990	0,31	0,06	0,50
1991	0,19	0,03	0,39
1992	0,28	0,02	0,35
1993	0,22	0,02	0,43
1994	0,22	0,04 ²	0,38
1995	0,24	0,04 ²	0,44
1996	0,25	0,05 ²	0,45
1997	0,25	0,06 ²	0,34
1998	0,25	0,06 ²	0,34
1999	0,19	0,05 ²	0,36
2000	0,21	0,06 ²	0,57
2001	0,20	0,07 ²	0,55
2002	0,27	0,05 ²	0,78
2003	0,28	0,08 ²	1,01
2004	0,20	0,01 ²	0,97
2005	0,19	0,07 ²	1,11
2006 ³	0,15	..	0,78
1979–2005 keskimäärin	0,25	0,05	0,56

¹ Vuonna 1989 Uudenmaan ratsiatutkimus tehtiin eri viikonpäivinä kuin sitä edeltäneet selvitykset, joten kokonaismäärien osalta ei ole käytettävissä vertailukelpoista tietoa.

² Törkeää rattijuopumusta koskeva verenalkoholipitoisuuden raja muuttui 1,5 promillesta 1,2 promilleen 1.9.1994.

³ Ratsiatutkimus tehtiin poikkeuksellisesti vain keväällä. Keväälle tehdyt luvut eivät kuitenkaan poikkea edellisinä vuosina olennaisesti koko vuoden eli kevään ja syksyn tutkimusten yhteisluvuista.

Kuvio 57 Alkoholia nauttineiden kuljettajien osuudet valtakunnallisissa ratsiatutkimuksissa vuosina 1997–2006

Vuonna 2005 tehdyssä koko maan kattavassa ratsiatutkimuksessa (kevät- ja syysratsiat) rattijuoppoja oli 0,15 prosenttia 110 425 tarkastetusta ajoneuvon kuljettajasta (eli yksi noin 650 kuljettajasta). Vuonna 2006 tehdyssä valtakunnallisessa ratsiatutkimuksessa (vain kevät-ratsia) puhallutettiin 54 456 ajoneuvon kuljettajaa, joista rattijuoppoiksi osoittautui 0,15 prosenttia (eli yksi noin 650 kuljettajasta). Valtakunnallisissa ratsiatutkimuksissa rattijuopumuksiin syyllistyneiden kuljettajien osuudet ovat olleet hieman alhaisemmat kuin Uudenmaan ratsiatutkimuksissa.

Valtakunnallisissa ratsiatutkimuksissa ns. maistelleiden eli alle 0,5 promillen kuljettajien määrä on kuitenkin vuodesta 1997 lähtien huomattavasti kasvanut. Vuosina 2004–2006 maistelleiden osuus kuitenkin väheni vuoden 1997 tasolle. Maistelleiden osuudet ovat myös kolmea viimeisintä tutkimusvuotta lukuun ottamatta koko seurantajakson olleet valtakunnallisessa seurannassa korkeammalla tasolla kuin Uudenmaan tutkimuksissa. Tämä saattaa johtua esimerkiksi siitä, että haja-asutusalueilla omaa autoa käytetään paljon työmatkoihin, kun taas parempien joukkoliikenneyhteyksien varrella asuvilla on vaihtoehtoisia liikkumismahdollisuuksia, jos he vähänkin epäilevät olevansa alkoholin vaikutuksen alaisena esimerkiksi nauttimista seuraavana päivänä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen nuorisoriikollisuus kyselyjen perusteella tiedetään, että moottoriajoneuvon ajaminen humalassa on yleisintä maaseutumaisissa kunnissa (Kivivuori 2002b, liite 2). Maistelleiden osuuden nousu Uudellamaalla vuodesta 2003 lähtien saattaa puolestaan johtua alkoholinkäyttötottumusten muutoksista. Lisääntynyt alkoholin tuonti Virosta on mahdolli-

sesti vaikuttanut kontrolloidumman ja aikaan ja paikkaan sidotumman ravintolajuomisen vähenemiseen ja vastaavasti yksityisissä tiloissa tapahtuvan juomisen lisääntymiseen.

Vuonna 1998 järjestettiin yhtenä päivänä Euroopan ensimmäinen yhteinen rattijuopumusratsia Alankomaissa, Irlannissa, Luxemburgissa ja Suomessa sekä kaupungeista Berliinissä, Wienissä, Tukholmassa, Madridissa, Kööpenhaminassa ja Lontoossa. Suomessa puhallutuksia suoritettiin 15 600 ja niissä jäi kiinni 30 rattijuoppoa (0,2 % puhallutetuista), mikä on täysin yhtäpitävä valtakunnallisten ratsiatutkimusten tulosten kanssa (Ensimmäinen ... Poliisi 1998).

Vuonna 2001 suoritetussa ratsiassa puhallutuksia tehtiin Liikkuvalta poliisilta saatujen tietojen mukaan Suomessa noin 22 000, joista rattijuopumukseen syyllistyneitä oli 42 (0,19 %). Edellisen kerran eli marraskuussa vuonna 2000 puhallutetuista rattijuoppoja oli 0,27 prosenttia. Yhtä vähän kuin Suomessa rattijuoppoja tavattiin liikennevirrassa vain Norjassa (0,17 % vuonna 2001). Eräissä muissa maissa vastaavat osuudet olivat:

	vuonna 2000	vuonna 2001
Englanti	2,9 %	2,7 %
Saksa	0,6 %	0,3 %
Irlanti	0,4 %	0,7 %
Hollanti	1,1 %	1,8 %
Kreikka	8,4 %	6,0 %
Suomi	0,3 %	0,2 %

Tämänkin jälkeen on vastaava yhteinen rattijuopumusratsia järjestetty vuosina 2002–2006. Viimeisimmässä ja tähän asti suurimmassa kesäkuussa 2006 toteutetussa 25 Euroopan maan yhteisessä rattijuopumusvalvontaiskussa jäi kiinni 2,3 prosenttia puhalletuista kuljettajista alkoholin vaikutuksen alaisena ajamisesta ja 0,8 prosenttia huumaantuneena ajamisesta. Suomessa puhalletuista 0,14 prosenttia syyllistyi rattijuopumukseen. Muista maista esim. Espanjassa 1,4 % kuljettajista epäiltiin rattijuopumuksesta. Edellisessä 22 Euroopan maan rattijuopumusvalvonnassa joulukuussa 2005 Suomessa syyllistyi rattijuopumukseen 0,16 % ja kaikissa maissa 1,3 % tarkastetuista kuljettajista.

Vertailu Euroopan maiden kesken on vaikeaa, koska promillerajat vaihtelevat EU:n alueelle 0,2 promillesta 0,8 promilleen ja kuljettajien puhalluttamismahdollisuuksissa on lainsäädännöllisiä eroja.

Pohjoismaissa on suoritettu muutaman kerran yhteinen liikennevalvontakampanja loppukevästä vuosina 2002–2006. Sisäasiainministeriön poliisi-osastolta saadun tiedon mukaan liikennevirrassa tavattiin rattijuoppoja 0,57 % vuonna 2002 ja 0,61 % vuonna 2003 kaikissa Pohjoismaissa yhteensä. Vuonna

2006 rattijuoppojen osuus oli Ruotsissa, missä rangaistavuuden raja on 0,2 promillea alkoholia veressä, suurin (1,2 %). Suomen vastaava osuus oli 0,7 %, Tanskan 0,4 %. Ratsiatutkimusten tuloksissa voi olla eri selvitysten kesken suuriakin eroja riippuen valvontapaikoista ja -ajankohdista.

Kaiken kaikkiaan Suomen rattijuopumustaso ei ole tienvarsiselvitysten perusteella pohjoismaisessa ja eurooppalaisessa vertailussa mitenkään erityisen korkea. Luvut ovat kuitenkin edellä mainittujen vertailuongelmien vuoksi vain suuntaa-antavia. On myös huomattava, ettei tutkimuksista selviä se, miten vahvasti humaltuneena eri maissa keskimäärin ajetaan.

Verenalkoholi

Vuonna 2006 tehtiin Kansanterveyslaitokselta ja sisäasiainministeriön poliisi-osastolta saatujen tietojen mukaan kuljettajan veren alkoholipitoisuuden määrittämiseksi 9 104 laboratorionkoetta ja otettiin 13 894 hengitysilmanäytettä moottoroidun maantieliikenteen osalta. Yhteensä tutkimuksia tehtiin 22 998 henkilölle (23 709 vuonna 2005). Tarkkuusalkometrien käyttöönoton jälkeen vuonna 1998 tilastointikäytäntö on uudistunut. Tärkeään (alkoholia 1,2 promillea veressä, 0,53 mg/l uloshengitysilmassa) rattijuopumukseen syyllistyneiden osuus kaikista tutkituista oli 56 prosenttia vuonna 2006. Alle rangaistavan rajan alittaneita veri- ja hengitysilmanäytteitä oli 10 prosenttia vuonna 2006. Uloshengitysilmanäytteiden rangaistavia raja-arvoja muutettiin 1.2.2003 lähtien tiukemmiksi.

Taulukko 26 Verenalkoholipitoisuudet Kansanterveyslaitoksen liikennejuopumuksesta epäillyille suorittamissa verikokeissa vuosina 1997–2006

Veren ja uloshengitysilman alkoholi- pitoisuus, ‰ tai mg/l	Havaittujen veren ja uloshengitysilman alkoholimäärien prosentti- osuudet							
	1997	1999 ¹	2001	2002	2003 ²	2004 ²	2005 ²	2006 ²
0,0–0,49 tai 0,0–0,21	8,8	8,8	11,1	10,6	9,4	9,3	9,9	9,3
0,5–1,19 tai 0,23–0,52	43,4	35,4	35,3	35,5	34,2	33,8	35,2	34,5
1,2– tai 0,53–	49,8	55,8	53,6	53,9	56,4	56,7	54,9	56,2

¹ Tilastointikäytäntö on muuttunut vuonna 1998 tarkkuusalkometrien tullessa käyttöön. Tilastoinnista vastaa sisäasiainministeriön poliisi-osasto. Vuoden 1999 taulukossa esitetyt luvut sisältävät vain verinäytteiden tulokset.

² Uloshengitysilman osalta rangaistavuuden raja on 1.2.2003 alkaen alkoholia 0,22 mg/l (aiemmin 0,25 mg/l) ja tärkeään rattijuopumuksen raja alkoholia 0,53 mg/l (aiemmin 0,60 mg/l) uloshengitysilmassa.

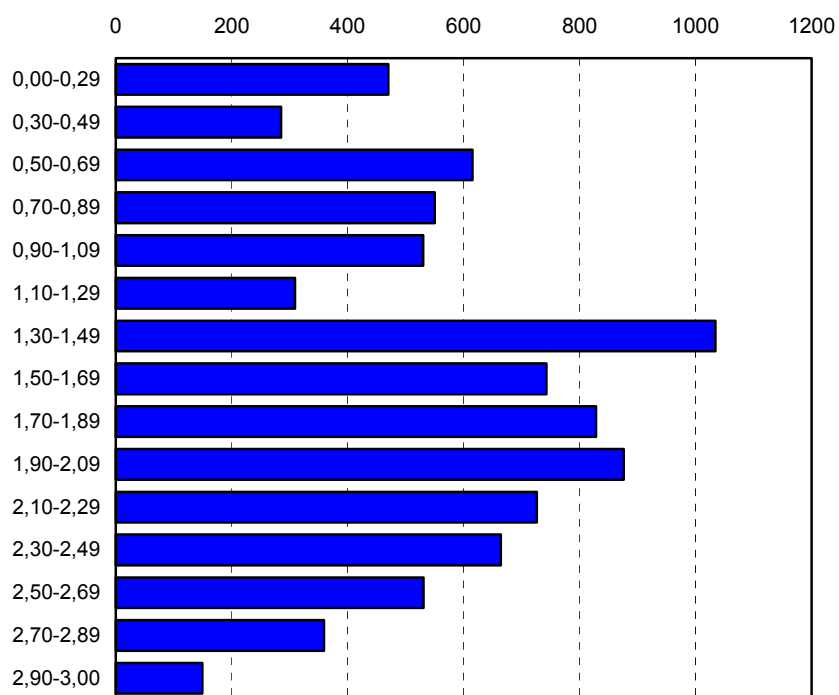
Huumaantuneena ajamisesta epäiltiin Kansanterveyslaitoksen huumelaboratoriolta saadun tiedon mukaan 4 025 henkilöä vuonna 2006 (3 420 tutkittua liikennetapausta vuonna 2005 ja 3 351 vuonna 2004). Tällaisten huume-epäily-

tapausten määrä nousi 58 prosenttia vuonna 2003 edellisestä vuodesta. Nousu selittyi huumeiden nollarajan voimaan tulemisella vuoden 2003 helmikuun alusta. Huumetapausten määrän kasvu jatkui edelleen vuosina 2004–2006. Yleisin käytetty huume on ollut rattijuopumustapauksissa amfetamiini (82 % varsinaisista huumeaineista vuonna 2006).

Taulukko 27 Kansanterveyslaitoksen huumelaboratorion toteamat lääke- ja huumetapaukset 1997–2006

	Lääkkeet ja huumeet liikennejuopumustapauksissa							
	1997	1999	2001	2002	2003 ¹	2004 ¹	2005 ¹	2006 ¹
määrä (N)	1 042	1 351	1 562	1 663	2 577	3 065	3 008	3 607
muutos ed. vuosi (%)	+19,8	+21,6	-1,7	+6,5	+55,0	+18,9	-1,9	+19,9
osuus rattijuopumuksista (%)	4,2	6,2	6,9	7,2	10,5	11,4	11,3	13,6

¹ Huumeiden ns. nollaraja tuli voimaan 1.2.2003 lähtien.

Kuvio 58 Kuljettajan verenalkoholipitoisuuden jakauma Kansanterveyslaitoksen liikennejuopumuksesta epäillyille suorittamissa verikokeissa vuonna 2006

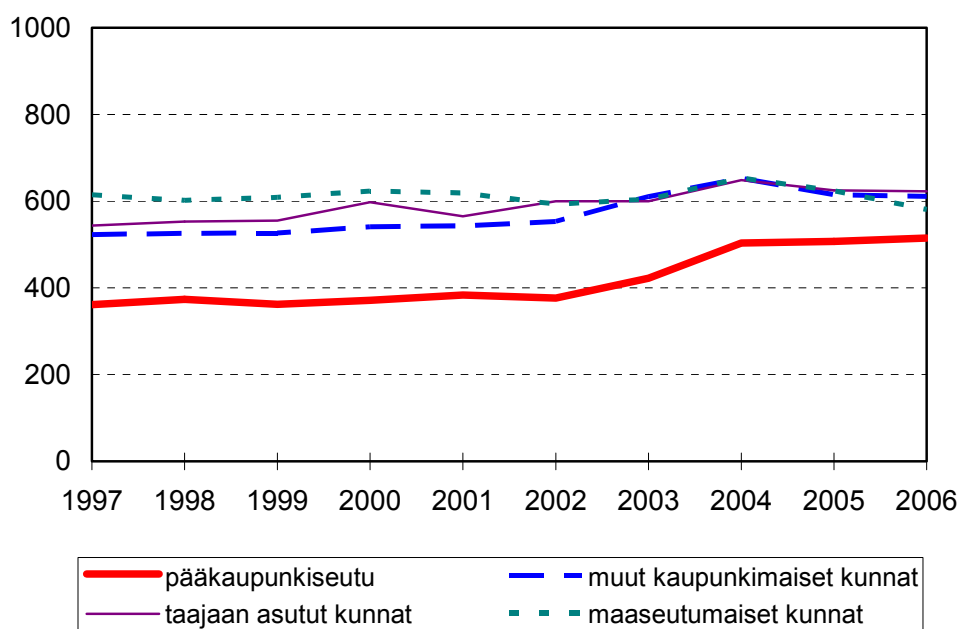
Valtakunnallisten ratsiatutkimusten mukaiset vastaavat jakaumat alkoholia nauttineista kuljettajista poikkesivat Kansanterveyslaitoksen luvuista. Valtaosa ratsiatutkimuksissa esiin tulleista tapauksista (vaihdellen 66–85 % välillä vuosina 1996–2006) oli alle 0,5 verenalkoholipromillen tapauksia. Langettavan rajan (vähintään 0,5 ‰) ylittäneistä eri vuosina noin 15–35 % oli vähintään

1,2 promillen humalassa. Rattijuopumusepäilyn perusteella tutkituista pieni vähemmistö oli alle 0,5 promillen humalassa, kun taas langettavan 0,5 promillen (hengitysilmassa 22mg/l) rajan ylittäneistä 60 % oli vähintään 1,2 promillen (hengitysilmassa 0,53 mg/l) humalassa veri- ja hengitysilmanäyteaineistojen perusteella vuonna 2006. Ratsiatutkimuksen tulokset vastaavat paremmin todellista jakaumaa, sillä ilmeisesti suurin osa rankaisemattomista alle 0,5 promillen tapauksista ei tule Kansanterveyslaitoksen tutkittavaksi.

Tapahtumapaikka ja -aika

Aluetyypeittäin tarkasteltuna rattijuopumusrikollisuus on ollut viimeisten vuosien aikana yhtä yleistä kaikissa muissa aluetyypeissä paitsi pääkaupunkiseudulla, missä väestömäärään suhteutettu rattijuopumusrikollisuus on muuta maata vähäisempää.

Kuolemaan johtaneista rattijuopumusonnettomuuksista 27 % sattui vuonna 2003 kesäkuukausina (tuoreempia tietoja ei saatavilla), 56 prosenttia viikonloppuina (pe klo 15.00–su klo 24.00) ja 66 prosenttia illan sekä yön tunteina (kello 18–06) (Liikennevakuutuskeskus 2004). Rattijuopumusrikollisuus on ajallisesti melko voimakkaasti keskittynyt. Tällä on yhteys varsinkin nuorten henkilöiden vapaa-ajanviettotapoihin.

Kuvio 59 Rattijuopumusrikokset 15 vuotta täyttäneen väestön 100 000 asukasta kohti vuosina 1997–2006

Rattijuopumukseen syylliseksi epäilty

Valtaosa rattijuopumukseen syylliseksi epäillyistä on miehiä (90 % vuonna 2006). Vuonna 2006 rattijuopumukseen (RL 23:3) syylliseksi epäillyistä 17 prosenttia (17 % vuonna 2005) ja törkeään rattijuopumukseen (RL 23:4) syylliseksi epäillyistä 12 prosenttia (13 % vuonna 2005) oli rikoksen tehdessään alle 21-vuotiaita. Nuorten rikoksentehtävien osuus on viime vuosina hieman vähentynyt. Rattijuopumukseen syyllistyneistä 93 prosenttia oli Suomen kansalaisia vuonna 2006.

Rattijuopumuksen uusimista Helsingissä koskeneen selvityksen (Seppä 1992) mukaan vuonna 1990 rattijuopumukseen syyllistyneistä runsas kolmannes (37 %) oli vuosina 1986–1990 (51 % vuosina 1972–1990) jäänyt vähintään kerran aikaisemmin kiinni rattijuopumuksesta. Uusijoista noin puolet (51 %; 63 % vuosina 1972–1990) oli syyllistynyt rattijuopumukseen vähintään kaksi kertaa aikaisemmin. Moninkertaisia uusijoita (vähintään 5 aikaisempaa rattijuopumusta) oli kaikista rattijuopumukseen syyllistyneistä 5 prosenttia (11 % vuosina 1972–1990) ja uusijoista 15 prosenttia (22 % vuosina 1972–1990). Vuoden 1990 aikana rattijuopumukseen syyllistyneistä noin joka kymmenes (9 %) uusi rikoksensa saman vuoden aikana. Näiden uusijoiden osalle kertyi neljännes (25 %) vuoden 1990 rattijuopumusrikoksista.

Osittain samansuuntaisia ovat liikennevahinkojen tutkijalautakuntien tutkimuksista (Liikennevakuutuskeskus 2004, 2005 ja 2006) saadut tiedot kuolemaan johtaneista rattijuopumusvahingoista viime vuosilta, joiden mukaan 27 prosenttia (47 % vuonna 2004) rattijuopuista oli saanut aikaisemmin yhden tai useamman tuomion rattijuopumuksesta vuonna 2005. Ajokortittomia kuljettajia oli 32 % vuonna 2003 (tuoreempia tietoja ei saatavilla). Saman lähteen mukaan 37 prosenttia rattijuopumukseen syyllistyneistä käytti alkoholia useammin kuin kerran viikossa vuonna 2003. Eri tietojen perusteella on arvioitu, että alkoholiongelmista kärsivien kuljettajien osuus rattijuopuista olisi noin puolet (Rajalin 2004).

Alkoholiongelmisten kuljettajien ohella toinen rattijuopumukseen usein syyllistyvä ryhmä koostuu ns. ongelmakuljettajista. Ongelmakuljettajia voidaan luonnehtia henkilöiksi, joille on ominaista omaan sisäiseen kontrolliin luottaminen, riskialtis elämäntyyli, runsas alkoholinkäyttö sekä välinpitämättömyys toisten turvallisuutta ja yhteiskunnan asettamia normeja kohtaan (ks. Heinonen & Lehto 1991; Mikkonen 1991).

Voidaan arvioida, että kiinnijoutumisriskin lisääntyminen on vähentänyt nimenomaan ns. alkoholin kohtuukäyttäjien osuutta rattijuopumukseen syyllistyneistä. Tällaisten henkilöiden humalassa ajoon on ollut monasti vaikuttamassa jokin satunnainen, tiettyyn tilanteeseen liittyvä tekijä, esimerkiksi ra-

vintolaillan jälkeinen kotiin kuljetuksen järjestäminen. Tässä suhteessa rikoksentekomahdollisuudet näyttävät viime vuosina selvästi lisääntyneen, kun esimerkiksi urheilukilpailuissa, messuilla ym. joukkotilaisuuksissa, joihin tyyppillisesti saavutaan omalla autolla, on alettu tarjoilla alkoholijuomia. Tämä näkyy erityisesti siinä, että ns. maistelleiden kuljettajien määrät ovat viime vuosina lisääntyneet.

Rattijuopumuksen valvonta

Puhalletuista henkilöistä oli poliisiratsiassa vuonna 2006 jäänyt kiinni vajaa kolmannes (30 %). Muita yleisiä kiinnijäämistilanteita olivat ilmianto (18 %), liikennevahinko (12 %), poikkeava ajotapa (11 %). Ylinopeuden, muun liikenne rikoksen tai muun rikoksen yhteydessä jäi kiinni runsas kymmenesosa (11 %). Luvut perustuvat poliisilta ja Kansanterveyslaitokselta saatuihin tietoihin.

Kuljettajan veren alkoholipitoisuuden lisääntyessä kiinnijoutumisriski kasvaa. Huomattava osa rattijuopoista jää edelleen kiinni ajotapavirheiden, liikennevahinkojen ja liikenne rikkomusten yhteydessä.

Rattijuopumusrikollisuuden kasvun hidastuminen vuoden 1977 jälkeen johtuu pääasiassa liikennevalvonnan tehostumisesta ja kiinnijoutumisriskin lisääntymisestä. Käyttöön on otettu laitteita, jotka mahdollistavat veren alkoholipitoisuutta koskevat massatutkimukset liikenteessä.

Taulukko 28 Liikkuvan poliisin ja koko maan poliisin suorittamat puhallutukset vuosina 1980–2006

Vuosi	Liikkuvan poliisin suorittamat puhallutukset	Koko maan poliisin suorittamat puhallutukset
1980	119 000	
1981	155 000	..
1982	165 000	..
1983	165 000	..
1984	234 000	..
1985	199 000	..
1986	220 000	639 302
1987	302 000	671 642 ¹
1988	322 000	964 529
1989	261 000	1 021 740
1990	361 000	1 002 624
1991	361 000	1 217 201
1992	532 000	1 390 403
1993	467 000	1 750 416
1994	500 000	1 549 901
1995	530 000	.. ²
1996	582 000	..
1997	585 000	..
1998	684 000	..
1999	732 000	..
2000	792 000	..
2001	861 000	..
2002	827 000	..
2003	886 000	..
2004	1 057 000	..
2005	1 018 000	..
2006	868 000	..

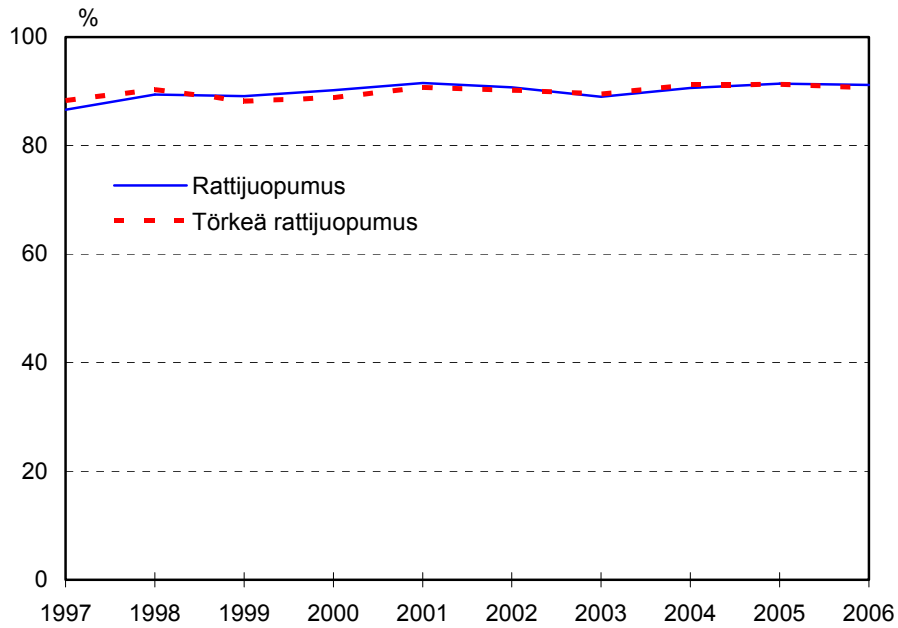
¹ Luvusta puuttuu arviolta 35 000–40 000 puhallutusta.

² Täydellisiä tietoja ei ollut saatavilla.

Poliisi suoritti koko maassa noin 1 550 000 puhallutusta vuonna 1993, minkä jälkeen valtakunnallista tilastointia ei ole enää jatkettu. Vuoteen 1985 verrattuna puhallutusten määrä on yli kaksinkertainen. Valvontatoimiin suhteutettu rattijuopumusten määrä on vähentynyt vuonna 1993 (14 rattijuopumusta/1 000 puhallutusta) 58 % vuodesta 1985 (33 rattijuopumusta/1 000 puhallutusta). Poliisi arvioi, että puhallutuksia suoritetaan nykyisin vuosittain noin 1,5–2 miljoonaa kertaa. Tämän tiedon valossa rattijuopumuksia olisi ollut 14–19 tuhatta puhallutusta kohti vuonna 2006. Liikkuvan poliisin suoritettujen perusteella voisi arvioida puhallutusten määrä kasvun paljon suuremmaksikin kuin poliisin esittämä arvio.

Rattijuopumusrikosten selvitysprosentti

Poliisi selvittää suurimman osan sen tietoon tulleista rattijuopumusrikoksista (selvitettyjä rikoksia 91 % tilastovuonna 2006 ilmoitetuista). Selvitettyjen rikosten osuus on pysynyt vuodesta 1997 suunnilleen samana. Sitä ennen selvitysprosentti oli hieman korkeampi.

Kuvio 60 Rattijuopumusrikokset (RL 23:3–4): selvitettyjä rikoksia (%) tilastovuoden aikana poliisin tietoon tulleista rikoksista 1997–2006